

Kunnallinen päiväkot, hyvinvointivaltion sydän

EEVA KAUKOLUOTO

Maamme päivähoito- ja varhaiskasvatusjärjestelmä luotiin vuoden 1973 päivähoitolalla ja sitä on kehitetty hyvinvointivaltion osana – tiukan valtiojohtoisesti. Kunnallisen päiväkodin tutkimuspohjainen kehittäminen pysähtyi 1980-luvun lopulla samalla kun valtio käynnisti ja alkoi tukea päiväkodin kanssa kilpailevia koti-, perhe- ja yksityisen hoidon muotoja.

Valtiollinen varhaiskasvatuspolitiikka näyttää noudattaneen hämmäntävän suoraviivaisesti Teollisuustyönantajaliiton linjauksia (Fredrikson 1988) päivähoidon ja työllisyyden yhteensovittamisesta: kunnalliselle päiväkodille tuli etsiä halvempia koti- ja perhehoidon vaihtoehtoja ja päiväkotien tuli mahdollistaa vaihtelevat työajat.

Päiväkotit ja koko järjestelmä ovat taipuneet alkuperäiselle lastentarhan idealle vastakkaisiksi aikuis- ja työelämälähtöisiksi, lasten vanhemmille kalliiksi sosiaalipalveluiksi. Millaisia lapsi-, perhe- tai laajempia yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisia vaikutuksia varhaiskasvatuksen palvelumarkkinakäänteestä on seurannut?

Kutsun 1990-luvulla alkanutta vaihetta sosiaalipalvelun markkinoistavaksi, päiväkodin eriyttäväksi ekonomistis-huollolliseksi toimintakonseptiksi, jossa valtio ei enää juuri kannattele päiväkotia, vuoden 1973 päivähoitolaki on purettu ja sen ohjausvoima hävinnyt. Pirstaleinen ja byrokraattinen päivähoito-sosiaalihuoltojärjestelmä eriyttää ja eristää lapsia sekä heidän vanhempiaan jättäen jotkut lapsiryhmät ja -perheet yhteisöllisen kasvu- ja kehityshyödyn ulkopuolelle.

Tämä teksti perustuu väitöstutkimukseeni *Onko varhaisen tuen päiväkotit mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä* (Kaukoluoto 2010). Analysoin siinä suomalaisen päiväkodin historiallisia kehitysvaiheita sekä nykytoiminnan ristiriitoja helsinkiläisen päiväkodin, pääkaupungin ja valtion toiminta-

na ja riippuvuussuhteina. Tavoitteenani oli monitieteisen käytäntötutkimuksen tuottaman ymmärryksen avulla perustella kunnallisen päiväkodin, aiemman lastentarhan, ylivertaisuus alle kouluikäisten lasten pedagogisesti järjestettynä toiminta- ja kasvu ympäristönä ja -yhteisönä. Lapsia ja vanhempia tukeva *varhaisen tuen päiväkotit* on myös vahva sosiaalipoliittinen keino yhteisöjen vahvistamiseen ja ehkäisemään häiriöpalvelujen (Rimpelä 2009), kuten lastensuojelun, lisääntymistä.

Fröbelin palikat

Kunnallisen päiväkodin tarve, taakka ja painoarvo kasvavat yhä kaupungistumisen, perherakenteiden muutosten ym. yhteiskunnallisten kehitystrendien yhteisvaikutuksen tuloksena.

Päiväkodin työn ja yhteisömuodon juuret ovat fröbeliläisessä lastentarha-aatteessa ja lastentarhanopettajien ammattikunnassa. Suomalaisen lastentarhan – vuodesta 1973 päiväkodin – pitkän ja jännitteisen kehityshistorian tarkastelu osoittaa päiväkodin monikerroksisen ja -ulotteisen, joustavan yhteisöllisen luonteen, kehityshaasteet, mutta myös uudistuskykyisyyden.

Lastentarhan ja koululaitoksen sekä sosiaalihuollon ja kotikasvatuksen keskinäissuhteiden jäsentyminen 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ovat olleet sarja monimutkaisia kehityskulkuja. ”Sosiaalihuoltoa vai pedagogista toimintaa” -kiistely on jatkunut läpi vuosikymmenten.

Lastentarhatoiminta välittyi Suomeen alun perin Uno Cygnaeuksen kautta, hän oli innokas fröbeliläinen. Cygnaeus halusi liittää lastentarhat varsinaiseen koululaitokseen. Kamppailu käynnistyi 1860-luvun alussa käydyllä kiivaalla leh-

distöpolemiikilla ja jatkui Cygnaeuksen kuoltua vuonna 1867, kun hänen koululaitoksen yhteyteen perustamansa lastentarha lakkautettiin (Haila 1977, 203–204). Lastentarhan tarkastustoiminnan organisoiminen kansankoululaitoksen mallin mukaisesti viestii toiminnan kytkeytymisestä kansansivistykselliseen ideaan lastentarha-aatteen kautta. Aili Heleniuksen (1988) mukaan Cygnaeus nosti maamme eurooppalaisen kasvatuksen kehittymisen etulinjaan. Cygnaeuksen kuoltua lastentarhatoiminta irtautui koulu-toimesta. Merkillä pantavaa kuitenkin on, että lastentarhoissa työskenteli olosuhteisiin nähden erittäin pitkälle koulutettuja, sivistyneitä naisia.

Nykypäiväkoti on Friedrich Fröbelin lastenpuutarhan (Kindergarten) yhteisöllisen innovaation perillinen. Kindergarten, lastenpuutarha tähtäsi lapsen, koko ihmisen (*menschenerziehung*) ja kansan kasvattamiseen. Sen ydinidea on syvästi lapsilähtöinen: ”Lastentarhan tarkoituksena ei ole vain pitää silmällä alle kouluikäisiä lapsia, vaan sen tulee antaa heille koko heidän olemustaan vastaavaa toimintaa, vahvistaa ruumista, harjoittaa aisteja, pitää toiminnassa heidän heikää henkeään, tutustuttaa heidät luontoon ja ihmisten maailmaan. Erityisesti lastentarhan tulee ohjata heidän sydäntään ja mieltään oikein ja johdattaa heidät kaiken elämän alkulahteille ja sen yhteyteen.” (Fröbel 1843; Hänninen & Vali 1986, 37.)

Suomalainen lastentarha ja päiväkoti ovat kantaneet 1800-luvun lopulta lähtien tätä ihmiseksi kasvattamisen ideaa. Toiminnan tulee perustua lapsen olemusta koskevaan tietoon ja sen oikeaan soveltamiseen.

Vuoden 1973 päivähoitolaki

Väitöskirjani empiirisen aineiston keskuspaikka, tarkastelupiste ja kasvatustyöskentelyn kehittämisestä koskevan hankkeen kotipesä oli helsinkiläinen päiväkoti, jota kutsun esimerkkipäiväkodiksi. Se sijaitsee 1950–1960-lukujen vaihteessa rakennettuna, nykyään noin 3 500 asukkaan alueella ja on maamme ensimmäinen lähiöpäiväkoti. Se aloitti toimintansa 130 hoitopaikan ns. yhdistettynä lastentarha- ja seimilaitoksena vuonna 1963. Laitos palveli lähinnä työssä käyviä yksinhuoltajaäitejä uudessa pääkaupungin laidalla metsämaastoon rakennetussa lapsirikkaassa 7 000 asukkaan lähiössä. Paikat olivat katkolla vuosittain. Äidit

joutuivat kilpailemaan niukoista paikoista.

Päiväkotien toimintakonsepti koki suuren murroksen 1970-luvun alkupuolella. Aprillipäivänä 1.4.1973 voimaan tullut päivähoitolaki mahdollisti alle kouluikäisten lasten, ja tarvittaessa tätä vanhempienkin lasten, oikeuden kunnalliseen päivähoitopaikkaan. Päivähoitolailla yhdistettiin lastentarhat, lastenseimet ja koululasten päiväkodit päiväkodeiksi ja käynnistettiin julkisen varhaiskasvatuksen infrastruktuurin rakentaminen. Varhaiskasvatuksen valtiollinen sääntely maassamme käynnistyi.

Toimintakonseptilla tarkoitan päiväkodin hoito- ja kasvatustyön ympärille horisontaaliseen ja vertikaaliseen tasoon jäsenytävän päiväkodin toimintajärjestelmän dynaamista sekä historiallisesti muuttuvaa kokonaisuutta. Tarkastelussa kiinnitin huomiota yhteiskunnallisten toimijoiden toiminnan eri puoliin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin.

Jäljitin viisi historiallista toimintakonseptia. Näistä kaksi varhaisinta, lastentarhan ja -seimen pedagogis-sosiaalinen toimintakonsepti ja kasvatus- ja huoltopoliittinen toimintakonsepti kuvaavat Helsingin kaupungin – ja esimerkkipäiväkotini varhaisvaiheen – toiminnan tapaa. Valtion tehtäväksiannot ovat tuottaneet kumulatiivisen, kerroksisen ekonomistis-huollollisen nykypäiväkodin.

Paikansin valtion konseptimuutokset vuosille 1973, 1983 ja 1992. Määrittelin vuoden 1973 päivähoitolain käynnistämisen muutoksen työvoima- ja sosiaalipoliittiseksi vaiheeksi ja päiväkodin kasvatuksellis-hoidolliseksi toimintakonseptiksi.

Yhteiskuntapoliittisesti päivähoitolaki oli demokratisoiva, sillä lasten valintaperiaatteeksi vahvistettiin aiempi käytäntö, jonka mukaan ”*Lapsia päivähoitoon otettaessa on etusija annettava sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä päivähoitoa tarvitseville lapsille.*” Esimerkkipäiväkodissani laki mahdollisti yli 3-vuotiaiden kokopäiväryhmien pienentämisen 25 lapsesta 20 lapseen ja alle 3-vuotiaiden ryhmien osalta 15 lapsesta 12 lapseen. Hoitoryhmien pienentäminen hyödytti eniten alle ja yli 3-vuotiaita työssäkäyvien yksinhuoltajaäitien kokopäivähoitoa tarvitsevia lapsia. Päiväkoti saattoi tarjota enemmän eniten tukea tarvitseville lapsille.

Pääkaupungissa alkoi päiväkodin työelämä- ja sosiaalipalvelufunktion vahvistua, jolloin esimerkiksi lastentarhojen päivittäisiä aukioloaikoja ryhdyttiin pidentämään. Lastentarhain lautakunta esitti osapäiväryhmien toiminta-ajan pi-

dentämistä neljästä tunnista viiteen tuntiin. Kopäiväosastot tuli avata viimeistään klo 7, ja lapset voivat viipyä niissä klo 18:aan, tarvittaessa pidempäänkin. Esimerkkipäiväkotini alle 3-vuotiaiden osastot käynnistyivät jo klo 6.30, koska äitien työpäivät alkoivat varhain ja työpaikat saattoivat olla pitkienkin matkojen päässä. Aukioloaikojen pidennyksiin ei osoitettu lisätyövoimaa. Yleisen työajan muutoksen myötä esimerkkipäiväkodistani tuli vuodesta 1970 lauantapäivätyöstä antava alueyksikkö ja yksikön työviikko oli 6-päiväinen vuoteen 1984 saakka.

Helsingin kaupungissa päiväkotien rakentaminen oli nopeaa: vuonna 1975 oli 139 päiväkotia ja seitsemää vuotta myöhemmin niitä oli jo 240. Uusia päiväkoteja valmistui 1980-luvun lopulla keskimäärin 14 kappaletta vuodessa. Vuonna 1986 päiväkoteja oli 286 ja vuonna 1990 määrä oli ennätykselliset 332. Tämän jälkeen kunnallisten päiväkotien määrä on laskenut ja vuonna 2009 niitä oli 284 (Siukola 2010). Koko maan päiväkotiverkosto on kattava, vuonna 2009 kunnallisia päiväkoteja oli 2 564 (Säkinen & Kuopala 2010).

Pääkaupungissa oli kehittynyt vahva lastentarhanopettajien ja lastentarhain lautakunnan ohjaama noin 10 000 lapsen lastentarhalaitos 1970-luvulle tultaessa. Päivähoitopaikoista kuitenkin vallitsi suuri pula etenkin uusilla asuinalueilla. Päivähoitolain myötä lastentarhanopettajien koulutusta lisättiin ja laajennettiin yliopistoihin. Nopean rakentamisen vuoksi Helsingin päivähoito kärsi ajoittain työvoimapulasta. Osasyynä työvoimapulaan olivat sosiaalishallinnossa vallinneet linjaerimielisyydet varhaiskasvatusjärjestelmän kehittämisen suunnasta.

Aloite lastentarhan ja lastenseimen muuttamiseksi päiväkodiksi sekä siihen liittynyt henkilöstörakenteen muutos tuli sosiaalishallinnon tasolta, se ei ollut lähtöisin kunnista, kentän työntekijöiltä eikä lasten vanhemmilta. Lastentarhaopettajien edustajia ei otettu mukaan vuoden 1973 lain valmisteluun. Lapsiryhmien pienentämisen perustelu haettiin muista Pohjoismaista.

Murros käynnistyy 1982

Kunnallisen päiväkodin erityisasema purettiin ja muutos sosiaalihuollosi toteutettiin kertarysäyksellä syyskuun 17. päivänä vuonna 1982 päivähoitolain riisuvalla lain muutoksella 698/82

sekä päivähoidon siirtämisellä sosiaalihuoltolain 710/82 alaisuuteen samana syyskuun päivänä. Lain riisuminen merkitsi luopumista päivähoiton pitkäjänteisestä suunnittelusta, resursoinnista, ministeriötasoisesta valvonnasta ja ohjauksesta sekä kunnanvaltuustojen oikeudesta päättää ja hyväksyä kunnan päivähoidon kehittämisen viisivuotissuunnitelma.

Seuraava valtion toteuttama muutosimpulssi oli päivähoitolain muutoksella 304/83 tapahtunut pykälän 2a lisääminen lakiin 1.4.1983 alkaen ja päiväkodin pääfunktion määrittäminen kotikasvatusta tukevaksi. Uudistus nosti esille yksilöasiakkaan päiväkodissa, jolloin hoito- ja kasvatuskeskustelut lasten vanhempien kanssa aloitettiin. Erityispäivähoitoa kehitettiin ja kasvatus- ja perheneuvolat tulivat päiväkodin avuksi.

Sosiaalihuoltolain toimeenpanovaiheen aikana 17.9.1982–31.12.1983 eduskunta jatkoi päivähoitolain purkamista lailla 550/83 kumoamalla 17.6.1983 päivähoitoasetuksesta kunnan päivähoitosuunnitelmaa ja päivähoito-ohjesääntöä koskevat pykälät 9–10 sekä henkilöstön kelpoisuusehdot määrittävän seitsemännen pykälän.

Sosiaalihuoltolain ennakoima päivähoidon henkilöstön kelpoisuusehtojen muuttaminen tapahtui 2. päivänä joulukuuta annetulla asetuksella 888/83. Kyseistä asetusta on muutettu useita kertoja ja suuntana on ollut vähentää lastentarhanopettajia, pedagogisen koulutuksen saanutta henkilöstöä päiväkodeissa ja korvata sitä sosiaalihuollon alemman koulutuksen saaneella henkilöstöllä.

Lapsen hoitopaikka- ja varhaiskasvatusoikeuden supistaminen käynnistyi 11.1.1985 annetulla päivähoitolain pykälän 11a muutoksella, jolla lapsen varhaiskasvatusoikeus evättiin siltä ajalta, jolloin äiti tai isä saa sairausvakuutuslain (364/63) mukaista äitiys-, isyys- ja vanhemmanpäärahaa.

Huomionarvoista on, että päivähoitoasetukseen lisättiin lailla 550/83 kolmas pykälä, jolla lasten vanhemmilta kiellettiin muutoksen hakeminen lapsen päivähoitoon ottamista koskevaan sosiaalilautakunnan päätökseen. Tällaista kieltoa ei alkuperäisessä asetuksessa ollut. Päiväkotityön painopistettä siirrettiin lapsityöstä sosiaalihuollollisen aikuisyhteistyön suuntaan.

Konseptimuutos toteutettiin lastentarhan pedagogisen ytimen kyseenalaistamisella kunnan päiväkodissa, julkisen varhaiskasvatuksen funktion muuttamisella kotikasvatusta tukevaksi sekä

päiväkodin muuntamisella sosiaalihuoltoa antavaksi laitokseksi.

Muutoksilla oli käänteentekevä merkitys päiväkodin siirtämisessä pedagogista asiantunteudesta vähentäneeseen ja 1990-luvulla voimistuneeseen sosiaalihuollolliseen toimintaideaan ja taloudelliseen tulosajatteluun. Päiväkodin lapsityötä ryhdyttiin määrittelemään työvoima- ja lapsimäärän keskinäissuhteiden avulla.

On todettava, että samaan aikaan kun kunnallisten päiväkotien toiminta- ja kehittämiskapasiteettia on heikennetty, ovat valtio ja kunnat lisänneet tukeaan yksityisille päiväkodeille ja niiden erilaisille pedagogisille malleille ja ratkaisuille.

Ekonomismi Helsingin päivähoidon tulosohjausperiaatteeksi

Suhdelukuperiaate antoi voimakkaan (raha)taloudellisen ohjausinstrumentin päiväkodin työn tehostamiseen ja työn intensiteetin nostamiseen. Helsingin kaupungissa keinoja olivat:

- 1) vuosina 1988–90 tapahtuneen työajan lyhennyksen toteuttaminen ilman henkilöstölisäyksiä (lyhennys olisi edellyttänyt yhden lisätyöntekijän palkkaamista 20–25 työntekijää kohden)
- 2) yli 3-vuotiaiden ryhmäkoon nostaminen 1993 alkaen työvoimaa lisäämättä
- 3) käyttöasteprosentin käyttöönotto ja sen tavoitetason vaihteellinen nostaminen
- 4) koulutustasovaatimusten laskeminen.

Päiväkotien henkilöstörakenteen muuttuminen vähemmän koulutetuksi ja pienempipalkkaiseksi on ollut pitkään jatkunut trendi. Pääkaupungin päiväkodeissa ryhdyttiin vähentämään lastentarhanopettajien osuutta ja määrää vuonna 1993. Toimintaa sopeutettiin ja tuottavuutta nostettiin myös päivähoitopaikkojen ja kesätoiminnan supistamisella ja vara- ja sijaishenkilökunnan vähentämisellä. Määräaikaisten työntekijöiden työsuhteiden katkaiseminen kesälomien ajaksi tuli käytännöksi.

Ekonomistis-huollollinen toimintakonsepti, koko varhaiskasvatusjärjestelmää eriyttävät ja rapauttavat sekä rahasuhteita suosivat, lasten ryhmää eriarvoistavat trendit ja rakenteet käynnistivät vuosina 1992–1993 ja ne yhtyivät omalaatuisella tavalla 1.1.1990 käynnistyneeseen alle 3-vuotiaiden lasten kotihoitoon tukemiseen. Uusliberalistisiksi kehityskuluiksi tunnistettavat yksi-

löistämisen ja yksityistämisen kehityskulut ovat syventyneet 2000-luvulla. Yhteisöt ja yhteisöllinen vastuu pyritään korvaamaan rahasuhteilla ja yritysmuotoisuudella.

Oliko päivähoitolain murtaminen strateginen virhe?

Matti Rimpelä (2009) on todennut, että ”Kunnat ovat sijoittaneet satoja miljoonia uusia euroja lastenpsykiatriaan, lastensuojeluun ja erityisopetukseen samalla kun peruspalvelujen on annettu rapautua.” Rimpelä korostaa uuden suunnan ottamista yhteisöjen vahvistamiseen. Rimpelän tapaan olen tutkimuksissani päätynyt ihmettelemään, mistä syystä häiriöpalveluihin on maassamme satsattu/jouduttu satsaamaan paljon ”uusia euroja” samaan aikaan kun nuorimpien lasten koko ikäryhmän kannalta tärkein peruspalvelu, kunnallinen päiväkotitoimi on jäänyt altavastaajan osaan.

Elina Pylkkäsen (2009) mukaan yhteiskunnan lapsiin ja perheisiin suuntaama taloudellinen tuki vuonna 2006 oli yhteensä 4,9 miljardia euroa, josta 2,5 miljardia käytettiin tukiin. Lapsikohtaisten tukien taso on pysynyt lamavuosien leikkausten jälkeen samalla tasolla, mutta palvelumenot ovat kaksinkertaistuneet samana aikana. Kasvua selittävät erityisesti lastensuojelun menot, jotka ovat kolminkertaistuneet 2000-luvulla koko ajan lisääntyvien huostaanottojen ja sijaishuollon myötä. (Pylkkänen 2009, 96–97.)

Sotkanet-tietokannan mukaan Suomessa lastensuojelu on sijoittanut yhä enemmän ja Pohjoismaista eniten myös nuorimpia lapsia kodin ulkopuolelle. Vuonna 2007 Suomessa oli tuhanesta 0–6-vuotiaasta lapsesta 6,7 prosenttia sijoitettuna, kun vastaava osuus oli Tanskassa 3,7 prosenttia, Ruotsissa 3,9 ja Norjassa 4,1 prosenttia. Saman tietokannan mukaan Suomi poikkeaa muista Pohjoismaista myös julkisen varhaiskasvatuksen kattavuudessa. Suomessa on sekä lukumääräisesti että suhteessa 0–6-vuotiaiden ikäryhmään selvästi vähemmän lapsia varhaiskasvatuksessa.

Päivähoidon kokopäivähoidon bruttohinta oli vuonna 2007 keskimäärin 60,7 euroa ja vastaava lastensuojelun laitos- ja perhehoidon hinta oli 251,1 euroa (Väisänen & Hujanen 2010, 13, 20). Lastensuojelun hinta on noin nelinkertainen päivähoitopaikan kustannuksiin nähden ja

ero kasvaa, kun otetaan huomioon, että päivähoitolapsen vanhemmat maksavat hoidosta, mutta eivät pääsääntöisesti lastensuojelusta.

Miksi kunnallisen päiväkodin ovet ovat suljetut eniten tukea tarvitsevilta lapsilta?

Valtiollisen varhaiskasvatuspolitiikan yhteisöllistä järjestämisen muotoa syrjivä ja rikkova strategia on voimistunut 1990- ja 2000-luvuilla: esimerkiksi 1.8.1997 voimaan tulleen lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen lain 1128/96 kolmannen pykälän mukaan: *”Tässä laissa tarkoitetun tuen saamisen edellytyksenä on, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat eivät valitse lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n 1 momentin mukaista päivähoitopaikkaa ja että lapsi tosiasiallisesti asuu Suomessa.”*

Tutkimusten mukaan lasten vanhemmat arvostavat kunnallista päiväkotia ennen kaikkea ammattitaitoisen henkilökunnan vuoksi ja kokevat yhteistyön sujuvaksi, mutta he ovat yhä enemmän huolissaan suurista lapsiryhmistä ja henkilökunnan jaksamisesta sekä vaikutusmahdollisuuksien puutteesta kunnan päivähoitoon.

Miksi laki suuntautuu kunnallista varhaiskasvatusjärjestelmää vastaan ja estää monia vanhempia tarjoamasta lapselleen julkista varhaiskasvatusta, vaikka arkikokemus ja tutkimustieto vakuuttavat yhdensuuntaisesti, että lapsi, etenkin heikommista olosuhteista tuleva, hyötyy hyvin järjestetystä varhaiskasvatuksesta?

Korkeatasoinen varhaiskasvatus on tarpeen ja mahdollinen

Korkeatasoisen varhaiskasvatuksen tarjoamisesta kaikille alle kouluikäisille lapsille on vastustettu Suomessa ennen kaikkea sen ”kalleudella” ja julkisen sektorin kestävyysvajeella, jonka aiheuttajaksi ja voimavarojen nielijäksi on kuvailtu ”harmaantuvaa Suomea”. Keskustelussa jätetään ottamatta huomioon, että tällainen kansallisen väestökehityksen vinouma on väistämätön seuraus ”vauva- ja lapsipään” huonosta hoidosta.

Kunnallisten päiväkotien merkitystä sekä niiden voimavarojen tarvetta arvioitaessa on syytä tarkastella alle kouluikäisten lasten ikäluokkien sekä päiväkotipaikkojen määrällisiä kehitystren-

dejä pidemmällä aikavälillä. Suomessa 0–6-vuotiaiden lasten määrä on laskenut 580 000 lapsesta vuonna 1963 noin 400 000 lapseen eli lähes kolmanneksen. Vuodesta 1993 lähtien määrä on vähentynyt yli 50 000 lapsella ja 0–6-vuotiaiden prosenttiosuus koko väestöstä on laskenut 12,8 prosentista 7,6 prosenttiin. Lasten määrän vähentyminen uhkaa kansallista uusiutumista.

Alle kouluikäiset ovat maamme urbaaneinta väkeä ja joka kymmenes heistä asuu pääkaupungissa, mutta myös pääkaupungissa alle kouluikäisten lasten määrä ja prosenttiosuus väestöstä on laskenut merkittävästi: vuonna 1963 Helsingissä heitä asui 47 747, 40 vuotta myöhemmin ”vain” 38 311.

Kunnallisen päiväkodin kysyntä on kasvanut voimakkaasti kaupungistumisen myötä nopeasti lukuun ottamatta 0- ja yli 7-vuotiaiden lasten ryhmää: kun esimerkiksi vuonna 1990 päiväkodeissa hoidettiin kaksivuotiaista lapsista 30,1 prosenttia eli 1 663 lasta, oli heitä päiväkodissa vuonna 2009 jo 2 433 eli 42,9 prosenttia ikäryhmästä. Kun vuonna 1990 viisivuotiaista 55,6 prosenttia eli 2 706 lasta kävi päiväkotia, niin vuonna 2009 heitä oli jo 3 757 eli 73,4 prosenttia ikäryhmästä. (Siukola 2009.)

Voidaan ajatella, että alle kouluikäisten lasten määrän vähenemisen johdosta on kansantalouden syntynyt merkittävä varanto tai säästö. Tämä säästö voitaisiin ohjata nuorimpien kansalaistemme hyväksi heidän toiminta- ja kasvuyhteisöjensä tukevoittamiseksi ja rikastamiseksi. Lisäksi on huomattava, että bruttokansantuotteen ja varallisuuden mukaan Suomi on vauraampi kuin koskaan (Karvonen & al. 2009, 23). Korkeatasoisen varhaiskasvatuksen järjestämisessä kaikille lapsille ongelma on pikemminkin aikuissukupolvien asenteissa kuin voimavarojen puutteessa.

Nykypäiväkodin keskeiset kehittämissaasteet

Keskeisimmät toinen toisiinsa liittyvät kehittämissaasteet ovat:

- 1) päivähoitojärjestelmän työelämä- ja aikuislähtöisyyden kriittinen tarkastelu ja purkaminen
- 2) kunnallista päivähoito- ja päiväkotimuotoa toissijaistavan lainsäädännön arviointi ja purkaminen
- 3) päiväkodin yhteiskunnallisen tehtävän sel-

- keyttäminen ja sille ladattujen ristiriitaisten tehtäväksiantojen purkaminen
- 4) nykyjärjestelmän arviointi ja tutkiminen sekä demokraattinen uudelleenmuotoilu pyrkimyksenä lasten tasa-arvoistaminen julkisen varhaiskasvatuksen lasta hyödyttävän osallisuuden avulla
  - 5) kunnallisen päiväkodin uudistaminen korkealaatuisena pedagogisyyhteisöllisenä ja hoidollisena lasten toiminta- ja kasvuympäristönä
  - 6) päiväkotien työyhteisöjen laadullinen kehittäminen sekä muun muassa tilojen rakentaminen niin, että päiväkodit voivat korkealaatuisen lapsitoiminnan siitä kärsimättä lisätä lasten vanhempien osallisuutta toiminnassa.
- Suomessa suuret järjestelmämuutokset on teh-

ty valtio- ja virkamieslähtöisesti sekä talous- ja päivänpoliittisilla suhdanteilla perustellen. On tarpeen vaihtaa toimintakonseptia, siirtyä varhaiskasvatuksen yhteisölliseen kehittämiseen.

Tutkimukseeni nojaten väitän, että suomalaisesta päiväkodista voidaan luoda mitä ihastuttavinta lastenpuutarha (Kindergarten) Friedrich Fröbelin alkuperäistä innovaatiota sekä lastentarhan/ päiväkodin 150-vuotista kokemusta hyödyntämällä. Avainkysymys on päiväkotien toiminnan edellytysten turvaaminen, laatu, hoitoryhmien pienentäminen, työolot ja työntekijöiden kehittämispotentiaalin laaja-alainen käyttöönotto. Päiväkodilla on syvä kohtalonyhteys hyvinvointivaltion ja -kunnan tilaan ja tulevaisuuteen kansalaisyhteiskunnan osana. Uudistuva päiväkoti on kestävän hyvinvointivaltion sydän.

KIRJALLISUUS

- Fredrikson, Timo: Päivähoito yhteiskunnan ja työelämän muutoksessa. Vuosisata kehittyvää päivähoitoa, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 16.11.1988. Kongressikansio. Jyväskylän yliopisto. Lastensuojelun keskusliiton kirjaston PrettyLib-järjestelmä, 18.12.2009
- Halila, Aimo: Helsingin kaupungin sosiaalitoimen historia. Helsingin kaupungin julkaisuja No 30. Helsinki: Yhteiskirjapaino Oy, 1977
- Helenius, Aili: Kommenttipuheenvuoro Vuosisata kehittyvää päivähoitoa - kongressi, Jyväskylän yliopisto 16.11.1988. Kongressikansio. Jyväskylän yliopisto. Lastensuojelun keskusliiton kirjaston PrettyLib-järjestelmä, 18.12.2009
- Hänninen, Sirkka-Liisa & Valli, Siiri: Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava, 1986
- Karvonen, Sakari & Moisio, Pasi & Simpura, Jussi: Suomalaisten hyvinvointi ja elinolot 2000-luvulla. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2009
- Kaukoluoto, Eeva: Onko varhaisen tuen päiväkoti mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 231. Helsinki: Yliopistopaino, 2010
- Pylkkänen, Elina: Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2009
- Rimpelä, Matti: Kunta ei välitä ja valtio seisoo neuvottomana sivussa – jääkö keinoksi enää kantelu? Neuvola ja kouluterveys Terveyden edistämisen ja ehkäisevän lastensuojelun ammattilehti 1/2009, pääkirjoitus, 2009
- Siukola, Hannu: Lasten päivähoidon tilastotieto- ja vuodelta 2009. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Suunnittelun ja seurannan raportteja 2010:2. Tietohallinto. Tietohuolto- ja tilastoyksikkö 5.5.2010
- Säkinen, Salla & Kuoppala, Tuula: Lasten päivähoito 2009. Tilastoraportti 32/2010, 22.12.2010 Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2010
- Väisänen, Antti & Hujanen, Timo: Sosiaalihuollon yksikkökustannukset Suomessa vuonna 2007. Avauksia 1/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2010
- Wwww.sotkanet.fi, käytetty 25.9.2011
- Asetus lasten päivähoidosta annetun asetuksen muuttamisesta 550/83
- Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista 888/83
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 738/1992
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 698/82
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 304/83
- Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/96
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982.